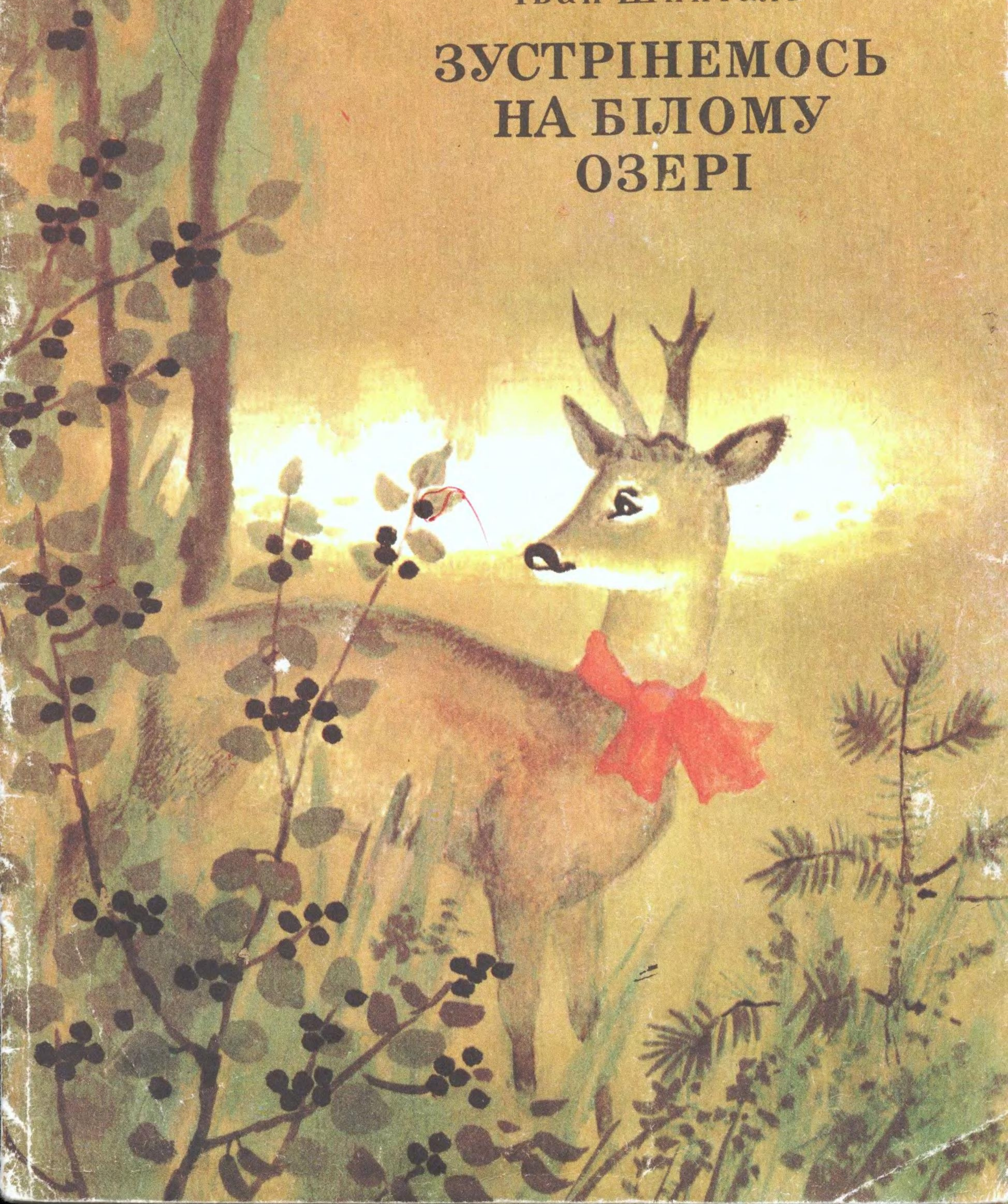
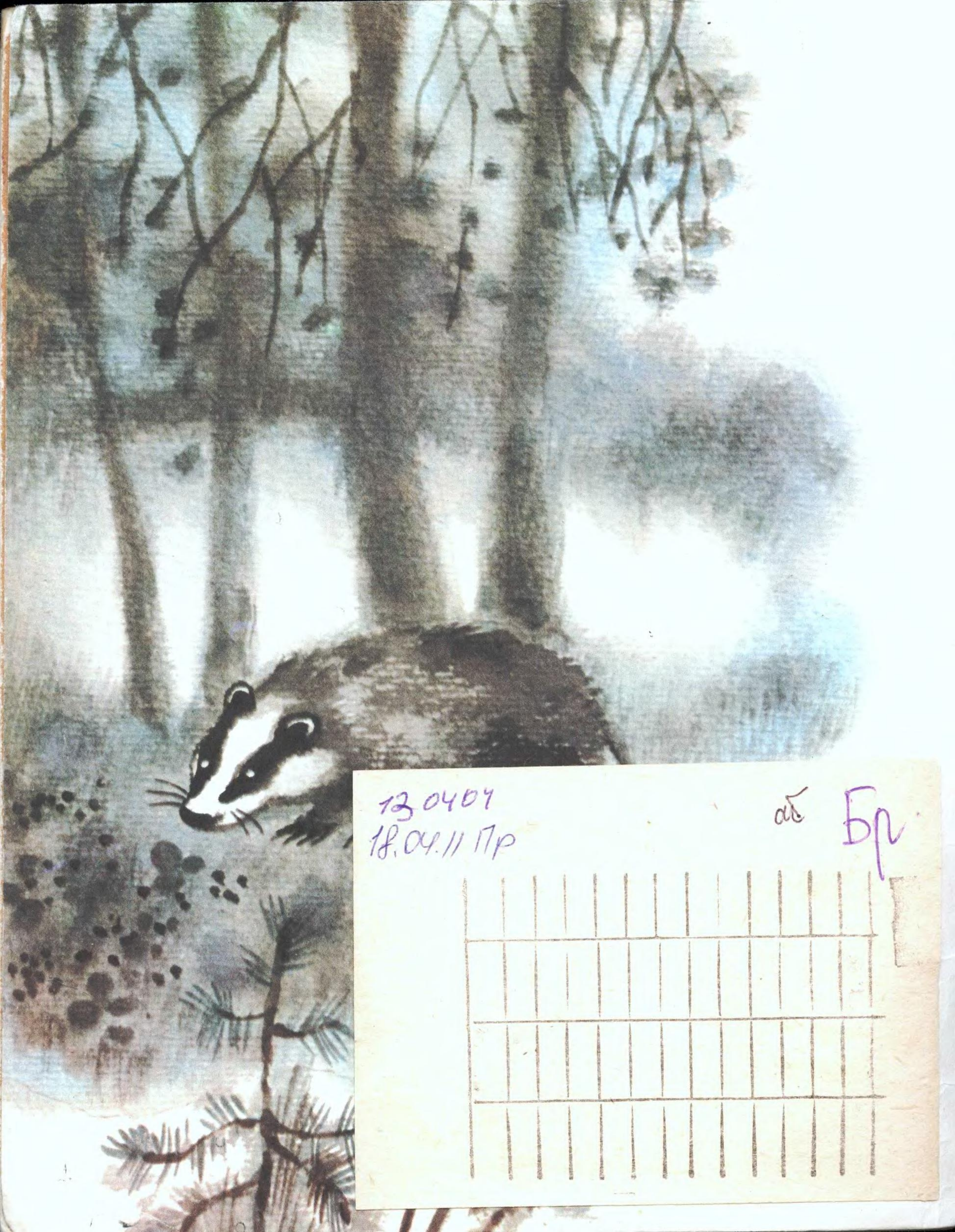
Іван Шпиталь

ЗУСТРІНЕМОСЬ НА БІЛОМУ ОЗЕРІ

Іван Шпиталь

ЗУСТРІНЕМОСЬ НА БІЛОМУ ОЗЕРІ

Казки

Для старшого дошкільного
та молодшого шкільного
віку

Художник
Олег Животков

Рецензент
Віктор Близнець

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1981

70801—201
Ш ————— 57.81. 4803010200.
M206(04)—81

ЗУСТРІНЕМОСЬ НА БІЛОМУ ОЗЕРІ

— Білий Чубе, ти не образишся, якщо я до лісу подамся без тебе?

— Як хочеш, Рогалику.

— Не подумай тільки, що мені не цікаво з тобою. Просто я добре вихований і розумію, що зловживати чиєюсь приязню нечесно. Справді, хіба я один потребую твоєї уваги? Хоч тепер і канікули, а діла всякого у тебе он скільки: і кроликів нагодуй, і телятко напій, і город виполи...

— Твоя правда, Рогалику. Мені сьогодні неодмінно треба покінчити з бур'янами, та й книжку дочитати кортить. Отож гуляй сам. Тільки, дивися, обачний будь.

— Не турбуйся, Білий Чубе, адже я зовсім дорослий!

Білий Чуб — то Роман Боровик. У нього справді білявий чубик, м'якенький, як вим'ятий льон: куди хилиш, туди й хилиться. Дехто твердить, що таке покірне волосся буває у людей слабовільних, але та мудрість, мабуть, не зовсім досконала. Поміркуйте самі: чи зміг би слабодухий хлопчик жити в лісі, на кордоні, аж за сім кілометрів од найближчого села? Інший на його місці скис би одразу, а Романові байдуже: здружився з лісом, нічого не боїться.

Чи хвища осіння надворі, чи зимова хурделиця — ні на що не зважає, щодня чимчикує до школи. Хіба занедужає, тоді вже вигрівається на лежанці.

Живуть Боровики у будинку, де розташовані контора лісництва та їхня квартира. Романів тато лісникує, мама порається в шкілці — доглядає саджанці дубів, горіхів, сосен та кленів. У лісниковому господарстві, крім свійських тварин, є ще приручені — козлик Рогалик та поросятко Рожевий П'ятачок.

Якось Романів тато йшов лісом і побачив, як здоровенний лис гониться за козенятком. Бідолашне зовсім знесиліло, ще стрибок-два — і скоїться лихо. Лісник вистрілив угору, щоб налякати переслідувача. Лис утік. А козенятко від несподіванки неначе заклякло на місці. Лісник узяв його, тремтячого, на руки й приніс додому, щоб трохи підлікувати та підгодувати.

Доглядала козлика вся родина. Та найбільше з ним возився, звичайно, Роман. Маленький знайда здружився з людьми, швидко оклигав і ріс, як очеретяний спис із води. Спочатку його випоювали молоком через соску, потім привчили до всякого харчу. Називали попервах Довгоніжкою — у нього були довгі й тоненькі ноги, але через рік, після того, як у козлика з'явилися ріжки, Роман почав його кликати Рогаликом, а Рогалик називав хлопчика Білим Чубом.

На першому році ріжки у козлика були гладенькі й простенькі, як дубові зубки у дерев'яних граблях.

— Чогось вони мені не дуже подобаються,— довірливо признався Рогалик Романові, коли побачив себе у великому дзеркалі в кімнаті.— Мабуть, я поскидаю їх. Кажуть, якщо восени позбуваєшся рогів, то за наступні весну та літо виростають нові, на яких щоразу прибавляється по відросткові.

Так воно й було. Кожної осені Рогалик скидав роги і після третього року життя вже мав трикінечні, як у справжнього козла.

— Називай мене не Рогаликом, а по-дорослому — Рогачем,— попросив козлик Романа.

— Хай буде по-твоєму,— згодився Білий Чуб, хоч за звичкою і тепер часто кличе дружка Рогаликом.

І ось Рогач уперше зібрався на самостійну прогулянку. Звичайно, він і раніше вчащав до лісу без Білого Чуба, але гуляв неподалік: було чути, коли його кликали до хати. А це надумався обнишпорити геть увесь ліс, заглянути у найдальші і найглухіші хащі, де йому ще не доводилось бувати ні з Білим Чубом, ні з його батьком.

Хлопчик пов'язав козликові на шию яскравий червоний бант, аби всі бачили, що він не зовсім дикий, і вивів за ворота.

— Іди,— підштовхнув легенько.— Та не заблукай.

— Будь спокійний, Білий Чубе!..

Рогач тільки за шкілку вийшов битою дорогою, а там стрибнув убік і попрошкував неходженими галявинами та гущаками, бо який же інтерес міряти стежини, торовані іншими. Тут його одразу й огорнула та незбагненна таїна, яка заполоняє кожного, хто опиняється віч-на-віч із великим лісом. Всюди було тихо й урочисто. Птахи майже не щебетали: настала саме пора висиджування пташенят. А звірі взагалі не люблять виказувати себе непотрібними балачками. Мовчали й дерева. Якщо й треба було комусь повідомити новину чи спитати про щось, то листочки робили це чемно — пошепки. Квіти розмовляли самими очима — голубими, червоними, синіми, брунатними, малиновими, ліловими... Барвистими килимами вистелив червень кожну латочку землі, вільну від лісових посадок. Але й поміж великих дерев та чагарів літо понасівало всякого зілля. То тут, то там золотими іскрами спалахували суцвіття звіробою; ліловими вогниками блимали дзвіночки; жовто-синіми пелюсточками мінилися стебельця перестрічу, або брата-і-сестри. А вже ромашок, чебрецю, деревію — хоч косою коси. «Треба буде Білого Чуба сюди привести — він збирає всяку всячину для аптеки»,— подумав Рогач.

Заворожений величчю лісу, козлик спочатку також нічим не виказував своєї присутності: йшов сторожко, ступаючи обачно, щоб не шелеснути, заплутавшись де-

небудь в ожиннику. Але потім розміркував: таким ходом і за тиждень не оглянути всі угіддя. І дременув так, що й трава від подиву пригиналася.

— Це я випробовую ноги,— пояснив сороці, котра з цікавістю спостерігала за його вистрибами.

Він і справді вправлявся на спритність: граціозно й плавно стелився над галявинами та просіками, стрімко перелітав кущі ліщини й глоду, а то раптом на всьому скаку зупинявся, немовби перед ним поставала прірва або вовча паща. Тоді стрімко кидав тіло вбік і мчав у зовсім протилежному напрямі.

«Скільки всяких див живе у лісі!» — думав Рогач. Він стишився і знову пішов помалу. У безкрайому морі зелені козлик плив-пірнав, як золотий човник... Густе різнотрав'я розливалося перед ним зеленими хвилями, виповнювало долини й видолинки, п'янило медами, звабливими пахощами перших плодів суниць та полуниць. А вже при болоті були справжнісінькі нетрі з чистотілу, буйнорослих стебел дикої валеріани, кропиви, тонконогу та череди. Над водою, густо затягнутою ряскою, кучерявилися непролазні кущі сірої лози, з огрядних купин звисали темнозелені пасма осоки, непроглядною стіною стояв очерет.

Козлик помітив: у пониззя вели стежки зі свіжими відбитками великих і малих ратиць. Біля самого болота рідкою гряззю лоснилися великі ковбані. Він здогадався:

то кабанячі купальні. Сюди тварини ходять на водопій, тут приймають грязеві ванни, після чого масажують собі боки — чухаються об сосну. Ось вона над стежиною — з відшліфованим стовбуром.

Рогач підступив до води — захотів напитися. З пенька раптом звалився чорний картуз і шубовснув під ряску. Козлик устиг побачити: «картуз» повтягував під козирок ніжки. Он, виявляється, які боягузки ці черепахи! Качка-крижень з малюками вигрівалася на трухлявій колоді. Зачувши, як шубовснула черепаха, повела круглим, наче спіюча смородинка, оком і кахнула злякано. Жовті м'ячики — каченята — попадали на воду й зашльопали в лепеху. Застережливо киркнула дика курочка й перебігла плесо по лататтю.

«Чого вони мене бояться? — дивувався Рогач.— Я нікому не роблю нічого лихого».— Козлик зовсім забув про свій червоний бант, а саме він і зчиняв переполох серед мешканців болота...

Прогулянка була такою захоплюючою, що Рогач незчувся, як і звечоріло. Оглядівся — кругом незнайомі місця. Куди податися — хтозна: він навіть не помітив, де зайшло сонце.

«Нічого,— втішав себе мандрівник,— заночую де-небудь, а розвидниться — зорієнтуюсь, куди йти».

Для ночівлі Рогач обрав високий горб на сосновій вирубці, зарослій травами. За день він добряче набігався і з приємністю ліг на ще теплий пісок. Проте сон не приходив. Так буває нерідко, коли в душу закрадається тривога. А козлик тривожився неабияк. Що й казати, одне діло спати у лісниковому дворі за високим парканом, а друге — у лісі, просто неба, де на тебе може набрести будь-який нічний перехожий.

«Ці хащі — також моя рідна домівка,— бадьорився Рогач,— адже я народжений під їхнім зеленим шатром і неодмінно маю спізнати всі радощі й прикрощі дикого життя. Та й кого мені боятися? Вовки, рисі та інші хижаки в цих угіддях не водяться. Диким кабанам та лосям до мене байдуже. Хіба лис-хитрюга... Але ж Рогач — не без-

помічний Довгоніжка: стукне ратичкою по лобі, то й іскри з очей посиплються...»

І все ж козликові здавалося, що з непроглядної темені за ним невідривно стежать якісь чудовиська, котрим і назви немає. Вони нечутно перелітали з гілки на гілку, визирали з-за стовбурів дерев, блимали з-під кущів, трухлявих колод і пнів. Щоправда, нападати ті химери не насмілювались, а тільки мовчки дивилися, дивилися — десятками й сотнями очей-світлячків.

Непокоїли козлика і нічні звуки. Змахне крильми сова,

доганяючи мишу, завовтузиться, засопе їжачок, вилазячи з-під купи сушняку, шелесне куниця, перестрибуючи з ялини на ялину,— він уже й нашорошить вуха: а що там? Страшне чи не дуже? Не по собі було йому й тоді, коли десь у глухому закутку лісу чулося сумовите пу-гу: то пугач страхав слабодухих.

Рогач похвалив себе, що отаборився на узвишші, звідки добре прослуховується навколишня місцевість. Йому чути навіть, як ген над болотом зумерять комарині рої, а в заростях рогозу гострозубі ондатри трощать соковиті стебла. З болота донісся крик-переляк дикої качки...

За ніч повз Рогача м'якою ходою прокрався борсук, протупотіло кілька табунів диких свиней, статечно пройшов олень, а перегодом — ціла родина лосів: тато, мама ще й двійко маленьких теляток. Звичайно, всі вони чули присутність козлика, але ніхто й не помишляв чимось його скривдити.

Рогачеві стало приємно, що в лісі живе багато звірів, які не зловживають своєю силою й нікому не роблять зла. Це його заспокоїло.

Козлик задрімав і спочивав доти, доки ранні пташки не сповістили про народження нового дня.

Ранок спалахнув такими яскравими та веселими барвами, що й Рогачеві враз стало весело. Захотілося рвонути з місця і мчати, мчати, скільки очі бачать, пустотливо, з вистрибами, купаючись у росянистому безбережжі трав. На одній із левад, що прилягала до очеретів, він раптом зупинився як укопаний: під рокитовим кущем пасся табунець косуль — мама та дві її доньки. Від несподіванки всі троє аж вуха поприщулювали. Перед ними постав справжній красень: стрункий і дужий, з такою розкішною парою рогів, якої не носить жоден козел у їхньому лісі. Роги у незнайомця були високі й прямі, майже не розлягалися на боки і не відхилялися назад, як буває в декого. До того ж на шиї в нього горіла яскраво-червона стрічка матерії. Дивина та й годі!

Рогач зрадів неймовірно: він уперше здибав своїх диких родичів.

— Доброго ранку! — гукнув бадьоро, схиляючи голову в поштивому поклоні.

— І вам доброго здоров'я! — відповіла мама-коза, так само чемно кланяючись. Її дочки, приховуючи цікавість, з гідністю кивнули головами.

— Дозвольте відрекомендуватися: Рогач. У дитинстві — Довгоніжка-Рогалик.

— Дуже приємно,— знову вклонилася мама-коза.

— А як же вас величати?

Кізки ніяково перезирнулися: у них не було власних імен.

— А що то у вас за відзнака? — несміливо спитала мама-коза, не відводячи очей од червоного банта.

— А-а,— усміхнувся козлик, згадавши про свою пов'язку.— Це ознака моєї вченості. Я три роки жив серед людей. Навіть до школи ходив разом із моїм великим другом — Білим Чубом.

Цікавість узяла гору над сором'язливістю: всі три кізки — тепер уже не крадькома — почали розглядати та розпитувати гостя про його дивовижне життя. Козлик повідав, хто він і що він.

Проте найзахопливіша розповідь стосувалася не його самого, а людей, яких він навчився розуміти, з якими так подружився.

— Мене мої друзі-школярики заводили навіть у клас, де на дошці пишуть усякі премудрі знаки. Ми разом читали цікаві книжки, бавилися на шкільному подвір'ї, а потім розходились по домівках. Кожному хотілося віддати мені свій сніданок, але я ніколи не зловживав дружбою: всю їжу ми ділили на всіх порівну...

— Чесна дружба — велике щастя,— завважила мама-коза.— Мої доні також уміють гарно дружити,— додала вона з гордістю.

— Я дуже хочу повести всіх вас у гості до моїх друзів,— сказав козлик.

— Запаморочливо!..— Кізкам аж дух перехопило од такої пропозиції.— Але ж... це так страшно!

— Ніскілечки. Запевняю вас: у всіх чесних звірів і пта-

хів немає друзів відданіших, ніж Білий Чуб, його тато та мама.

— І все-таки боязко... Ні-ні, я померла б від жаху, коли б до мене доторкнулася людська рука,— призналася одна з доньок.

— Людські руки — ласкаві й дбайливі,— заперечив Рогач.— Вони й суворі — до всяких кривдників. Та ви самі переконаєтесь.

Де не взявся ще один козел.

— А це що за джигун?..— недоброзичливо, майже вороже окинув поглядом незнайомця.

— Рогач,— ввічливо представився козлик із бантом.

— Дуже мені цікаво, хто ти... Чухрай звідси, поки цілий!

— Він добрий... Він нічим нас не образив,— вступилися за гостя усі три кізки.

— Чухрай, кажу, мерщій, поки я не полічив тобі ребра!

— Я не схильний до бійок, але коли вже ви нариваєтесь...

— Авжеж нариваюся!..— зухвало кинув козел-задирака і з усієї сили штурхонув Рогача під бока. Той поточився, але встояв на ногах.

— Ви не пошкодуєте, що затіяли бійку?

— Ніколи в світі!

— Тоді тримайтеся. Тільки я не майстер наносити удари

збоку. Тримайтеся.— І Рогач з такою силою стукнув супротивника в лоб, що той відлетів на кілька кроків і простягнувся, наче на льоду. Аж мекнув.

— Вставайте,— спокійно мовив Рогач,— лежачих не б'ю.

— Вибачте...— винувато опустив голову переможений і пішов собі геть.

Косулі захоплено дивилися на свого нового знайомого. «Який він витриманий, благородний і мужній!..» — водночас подумали обидві молоді кізки.

— Це наш сусіда,— пояснила мама-коза.— Пробачте йому. Одинак... Дружина загинула від руки браконьєра. От він і ображений на всіх...

— Яка прикрість!.. То як з гостями? — Рогач повернувся до попередньої розмови.— Білий Чуб нас чекає...

— Страшно...— розгублено перезирнулися кізки.

— Розумію: одразу вам важко побороти страх і недовір'я. Але поступово все минеться. Давайте так: спочатку ми з Білим Чубом ходитимемо до вас у гості. А там і ви призвичаїтесь. Зустрічатися будемо на Білому Озері. Згода?

— Ми вам довіряємося.— Мама-коза глянула на дочок.

— Так, так, цілком,— закивали вони голівками.— Ми чекатимемо...

* * *

Вони зустрічалися майже щодня. Кізкам сподобався Білий Чуб: він був привітний і щедрий хлопчик. Ніколи не забував принести гостинця. Як не хліба прихопить, то бурячка, або морквину, а то й печива... Спочатку кізки поглядали на нього здалеку, потім почали підпускати ближче й ближче. Роман викладав на траву гостинці, а сам відходив. Мама-коза наважилася скуштувати хліба.

— Смачний,— сказала дочкам.

— З доброї руки усе смачне,— завважив Рогач.

Минуло немало часу, поки вони осміліли й стали брати корм із долоні Білого Чуба, дозволили себе гладити.

Настала зима. Снігу враз накидало по самі коліна. Ро-

ман прокинувся від чийогось тупцювання. Одягнувся і вийшов на веранду. Двері надвір були відчинені. На веранді стояв Рогач.

— Що ти хочеш сказати, Рогалику?

— Ти зрадієш, Білий Чубе...

У дворі, біля стіжка сіна, стояли три кізки. Сторожко озиралися на всі боки.

— Прийшли! Розумнички...

Білий Чуб ласкаво обняв Рогалика за шию.

ТАСЯ ТА СЕЛЕЗЕНЬ

Навесні, коли з купин витикаються світло-зелені гривки молоденької осоки, сторож мисливської бази Мартин Скряга, який величає себе єгерем, бере корзину й чимчикує до болота. Неквапливо стягує зачовгані кирзаки, підкочує вище колін холоші штанів. Вода ще прохолодна, тож він не бреде по дну, а, балансуючи з корзиною в руці, перестрибує з купини на купину. Зачувши небезпеку, то тут, то там з тривожним кахканням зриваються крижні.

— Хе-хе! — радіє Мартин, скалячи услід качкам прокурені щербаті зуби.— Летіть, голубоньки. Ми запримітили, звідкіль ви повипурхували. Он біля горсточки старого очерету — одна купина, під лозовим кущиком — друга...

Покидаючи гніздо раптово, з наближенням якоїсь загрози, качка, відштовхуючись від нього лапками, умудряється при цьому гребнути на яйця пуху та сухої травички. Якщо цього досить, щоб кладку не помітило згори зірке око шуліки, то Мартина таким маскуванням не проведеш. З кожного гнізда він видирає яйця всі до одного, за якусь годину-дві виносячи з болота повнісіньку корзину. Спостерігаючи з високості за такою його «роботою», шуліки аж посвистують від захвату.

Дома Мартин підсипає квочок. І коли народжуються каченята, одразу спроваджує їх у вольєру, де вони днюють і ночують аж до пізньої осені. Вольєра простора — метрів з десяток завдовжки й така ж завширшки. Висока сталева сітка туго розіпнута на дубових присішках. Половина стовпів на суші, половина забрела в воду. До сітки поприв'язувано клапті червоної матерії — на острах лисицям. Як тільки каченята стають підлітками, Мартин утинає їм крила.

— Щоб не були такими розумними,— глузує він, цюкаючи сокирою біля пенька.

Мартин розводить диких качок для переселення в інші угіддя. Проте й сам полюбляє качатину — чималенько дичини на шулік та лисиць списує.

Отож у вольєрі, розташованій під сосновим бором біля великого водоймища, жила собі качечка Тася. Це була справжня дикунка з породи крижнів, хоч вона й з'явилась на світ із-під квочки.

Ще на водоймищі з шерхотом напливали одна на одну крижини, ще задувало холодним вітром і навіть зривався мокрий лапатий сніг, а Мартин уже спровадив качок із сарая до вольєри.

— Годі дармоїдничати — живіть на рибі. Може, вудки дати? — засміявся, аж закашлявся: дуже дотепними видалися йому власні слова.

Побачивши воду, Тася змахнула крильми, але вони не підняли її, хоч качка дуже схудла за зиму. Вона з приємністю викупалась після зимівлі, почистила пір'ячко й зосталася задоволена своєю охайністю. Тепер можна й оглянутися.

Водне безмежжя хлюпало в берег легенькою хвилькою, зливаючись на обрії з бездонням небесним. Безперевними вервечками тяглися на північ каравани гусей. Над торішнім гніздом, що зависло на колючих плечах старої груші, зробив привітальне коло лелека. Високо в небі невидимими срібними дзвониками позависали жайворонки.

І як же прикро було Тасі та іншим невільникам дивитись на цей неосяжний і милий світ крізь загорожу! Вони

страждали, як тільки можуть страждати птахи з підрізаними крильми. У відчаї Тася закахкала розпачливо й тужно — і тієї ж миті од табуна, що саме пролітав над вольєрою, відірвався Селезень. З піднебесся він так круто спікірував униз і, гасячи шалену швидкість, зробив кілька таких неймовірно стрімких зигзагів, що повітря аж зашипіло. Гість із неба шубовснув у воду, стріпнув крильми й легенько підплив до вольєри.

— Здається, це ви покликали на допомогу? — озвався незнайомець, раз у раз чемно кланяючись.— Будь ласка, я до ваших послуг.

— Ой, вибачте, коли ласка...— Тася зовсім розгубилася від несподіванки.— Повірте, я не хотіла... Слово честі, й не думала зривати когось із маршруту... Це мимоволі... Ну, як би вам пояснити...

— Заспокойтеся,— лагідно мовив прибулець.— Не треба хвилюватися. То нічого, що я відстав. Я знаю, де шукати своїх. Розкажіть, що з вами. Може, відбилися од товариства? Чи хто занедужав?

— Спасибі. Ваша увага так зворушує...

Вона розповіла про своє життя-буття, про сестер та подруг, котрі ділять разом з нею всі біди полону. Селезень був приголомшений безвихіддю, у якій опинилася Тася.

— Коли б я міг перебрати на себе всі болі, всі страждання душі вашої!..

— Та ви не зважайте на нас,— раптом отямилась Тася.— Справді-бо! Яка я ворона! Каркнула, не втримавшись, а вам тепер такий клопіт... Ще з курсу зіб'єтеся...

— Не зіб'юся. Я за своє життя облетів півсвіту. Знаю, де зупиняться наші. Тільки чомусь — не відаю, чому — наздоганяти їх у мене раптом пропала охота.

— Отямтеся! Що ви кажете! — жахнулася Тася.

— Друзі мої — на волі. А з вами така біда... Я не зможу злетіти, знаючи, як вам тут тяжко.

— Це безглуздя — залишатися біля цієї страшної пастки! Благаю вас: летіть!

— Не просіть. Я вирішив. Може, хоч чим-небудь удасться вам допомогти.

Тася заплакала. Їй було боляче за власну немічність, за інших полонянок, а найбільше — за нього, за цього сизоголового красеня, такого безкорисливого, благородного. Вона ніколи не простить собі хвилинної слабості, коли мимоволі так голосно зойкнуло у весняне небо її страждання.

Того ж дня Селезень перевірив, чи нема, бува, де-небудь у вольєрі дірки. Він просував дзьоба мало не в кожний ромбик сітки — і все марно. Спробував прохилити хвірточку, через яку сторож заносить корм. Вона була на замку! Тоді заходився безперестанку пірнати. Але й це нічого не дало: сітка всюди щільно прилягала до дна.

— Будемо вірити в щасливий випадок,— не здавався він.

Дні минали, а такого випадку не було. Наближалась пора гніздування, і від того Тася сумувала ще більше. Аби хоч трохи її розрадити, Селезень сміливо перелітав через загорожу і покидав вольєру тільки тоді, коли до неї наближався сторож. Звичайно, це були для Тасі відрадні хвилини, але вона категорично забороняла подібні вчащання, бо страх як боялася, щоб у неволю якимось чином не потрапив і її найдорожчий друг. Тому навмисне придумувала для нього різні доручення: скажімо, підшукати для гніздування пристойне болото, знайти багаті кормами угіддя тощо.

— Задля вас я всю земну кулю облетіти готовий! — бадьоро відповідав Селезень і поспішав виконувати її прохання.

Бували дні, коли сторож, розморений на сонці, хропів де-небудь під човном. То була щаслива нагода побути разом, наговоритися досхочу. Селезень розповідав Тасі про вирій, про Чорне й Середземне моря, про європейські, азіатські та африканські узбережжя, де зимував не раз і не двічі. Тільки ж де б не бував — звідусіль поривався у рідні місця, бо немає в усьому світі нічого милішого, ніж рідний край.

— Чужина є чужина. Там я ніколи не засиджувався,— оповідав мандрівник.— Знаєш напевно: дома ще холодно

і з кормом сутужно, але кидаєш геть усі заморські принади і — гайда в дорогу. Летиш — аж повітря дзвенить у крилах: по шістдесят кілометрів вимахував за годину!

Тася аж очі заплющувала від захоплення. Її побратимові довелося стільки побачити. Як би і їй хотілося разом із ним — саме з ним — злетіти в піднебесся, черкнути крильми чистої блакиті, шугнути під саме сонце! То, певно, найбільше щастя — літати з вірним другом у парі... Та вже ж правду кажуть: хто вміє чекати, той свого дочекається.

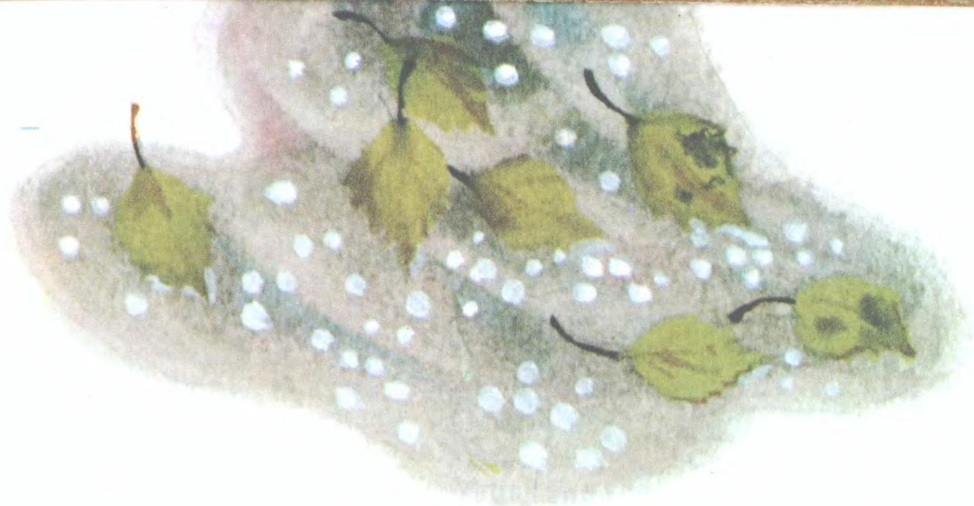
Одного разу Мартин мало не луснув з досади: навідався до вольєри, а вона порожня.

— От роззява! — вилаяв сам себе.— Тож треба такого: хвірточку замкнути забув!..

Тим часом качки були вже далеко од берега. На радощах вони так хлюпотіли, пірнали й стріпували крильми, що вода аж вирувала кругом. Тася та Селезень пливли попереду табуна. Поспішали туди, де сонячні зблиски виграють у хвилях, де пружний вітер ширяє у голубому безмежжі, де гуляє воля і немає нічого іншого, крім волі.

МУДРИЙ ЗАЄЦЬ

Вітер спав на узліссі, в густих заростях дикого терну, шипшини та глоду. Він спочивав цілий день, а надвечір несподівано прокинувся, ліниво позіхнув і нашорошив вуха: що діється довкола?

Над землею висів сивий морок; тиша стояла така, що було чути, як миші в норах перекочують жолуді. Після ожеледі вдарив мороз, і дерева ціпеніли в крижаному вбранні. Тоненькі галузки звисали вниз, наче скляні трубочки; холоднеча проймала їх наскрізь.

«У такий холод спати небезпечно — можна зовсім задубіти. Ось я їх трохи погрію»,— подумав вітер і став позіхати все дужче й дужче. Спочатку ворухнулись вершечки, потім загойдалися й стовбури. З дерев посипались крижані скалки, то тут, то там з тріском зривалося й гупало об землю сухе гілля. Дуби скрипіли натужно, стугоніли, як далекі громи. Тривожно перешіптувалися золотокорі сосни.

Заєць і Зайчиха днювали в посадці, у глибині Займи — так звався ліс на лівобережжі Дніпра, поблизу села В'юнищ. Заєць притиснувся хвостом до стовбура сосонки, Зайчиха лежала в міжрядді на сухій глиці, під низько

навислою лапчастою гілкою. Як тільки знявся вітер і зашуміли дерева, вона перша підвела вуха, боязко оглядаючись на всі боки: її лякало завивання негоди й швидке наближення ночі.

Заєць так само не спав. Час від часу він тугіше підбирав під себе лапи й теж насторожено прислухався до навколишніх звуків. Це був дебелий русак, з міцними довгими ногами, котрі виносили його не з однієї біди. У тій місцевості він вважався довгожителем, бо й справді, на добрий десяток кілометрів довкіл старішого від нього не було. Нині й одне літо утриматись на білому світі — для зайця велике щастя, а нашому вуханеві було вже років за десять.

«О, я бував у всяких бувальцях. Кожен прожитий мною рік залишив на мені свою пам'ятну мітку»,— не раз, було, розповідав він дружині, котра зимувала ще тільки вдруге на своєму віку. Зайчиха співчутливо дивилася на його продірявлені мисливським шротом вуха, на незліченні шрами, що їх позалишали на русаковому тілі собачі та лисячі зуби. Дивилася й глибоко зітхала: нелегка заяча доля.

Зі старої осики під натиском вітру з тріском зірвалась суха вершина й гупнула край посадки. Зайчиха схопилася з лігва і вмить опинилась біля чоловіка.

— Я боюся,— зізналася вона довірливо.— Тікаймо звідси...

— Куди ж, по-твоєму? — Заєць мав чемну звичку вислуховувати пропозиції інших, а вже потім радити щось своє.

— Тікаймо в поле — там не буде чути цього жахливого гупання. Заляжемо на озимині...

— І тобі кортить озиминки,— гірко всміхнувся Заєць.— Оті восьмеро, що повитягали ноги, де хто звалився, також полюбляли свіженьку зелень. Де-бо їм було знати, що якийсь мудренний господар розпорядився розсипати по тій озимині мінеральні добрива — прямо зверху, по снігу! Ні-ні, ласощами, голубонько, не спокушайся. Я ось, може, тому й протримався так довго на цьому світі, що вже не пам'ятаю, коли й смакував ту озиминку.

— То, може, в ріллю?..

— Думка слушна: у глибокій ріллі, під захистком широких брил, лежати безпечніше, ніж будь-де: відкритий простір, чути далеко... Але на цей раз пристаньмо на мою пораду: гайда в болото. Бо хтозна, чи надовго це затівається...

Погода мінялася круто. Небо раптом немов прорвалося: посипав такий густий і лапатий сніг, що все навкруг поринуло в білу імлу. Зайці дременули з лісу, перетнули пасовище і незабаром опинилися біля широкого й довгого болота, що звалося Перекіпцем. Цілісіньку весну, літо й осінь у ньому стояла вода, кишіла найрізноманітніша болотна й водоплавна дичина, і тільки з настанням зими

воду всмоктали канави, болото підмерзло й підсохло. У холодні зими Перекіпець для нашого вуханя завжди був надійним пристанищем.

Попід самим болотом зайці зробили з десяток особливо довгих стрибків. Потім Заєць «здвоїв» слід, тобто пространибав кілька метрів уперед і тією ж стежечкою повернувся назад. Після цього зробив «скидку», тобто різко й на велику відстань метнувся убік. Далі «строїв» слід, простригбавши вперед, назад і знову вперед. По тому виконав ще одну «скидку» і — катапультував між здоровенних купин у болото. Те саме пробробила Зайчиха.

Отак попетлявши, обоє тепер були впевнені, що їх не скоро знайде лисиця чи вовк.

— Який ти в мене мудрий,— розчулено мовила Зайчиха.— У таку хугу в наших благеньких шубках навіть у глибокій ріллі були б непереливки. А тут так затишно й безпечно. Яка я з тобою щаслива!

Вони лежали в м'якому мохові, а над ними з високих і широких, наче столи, купин звисали густющі гриви осоки, поверх якої зима стелила пухнасту ковдру. До ранку все болото було завалене снігом, проте хуртовина не вщухала ще день і ще одну ніч.

Після рясного снігопаду повернуло на відлигу, але невдовзі знову дихнув сіверко і придавив лютий мороз. На поверхні снігу утворилась міцна кора, яка витримувала не тільки людину, а й коней та сани з дровами. Болото взялося суцільним крижаним панциром, що завис над купинням.

— Тепер ми в сніговому полоні,— сказав Заєць.— Не знаю, як тобі, а мені дуже навіть подобається.

— Мені також.

Побігайцям і справді годі було й бажати кращого. З добрий місяць вони жили під настом у своєрідному лабіринті, де попротоптували попід купинами довгі й просторі ходи. Кормів було вдосталь: зелена лепішка й осока, вцілілі від морозу, верболіз і сіра лоза — смакуй, скільки душі завгодно. Звичайно, не завадила б і пелюсточка капусти, але чи варто задля неї витикатися з надійного

сховища на поверхню, де на тебе, можливо, чатує небезпека. Отож вони й вилежувались у теплі та добрі, солодко мріючи про весняні принади.

— Мушу тобі сказати,— розмірковував Заєць,— що зими тепер пішли якісь ненормальні. Колись, було, як упадуть сніги в грудні, то лежать аж до кінця березня. Нині ж нерідко й посеред зими такий дощ уперіщить, що за один день і найвищі кучугури геть позлизує. По тому, дивись, таке головмороззя вдарить, що хоч до ведмедя біжи шуби позичати. Або вітер. Колись, бувало, цілісінький день бурхає, мов несамовитий, а надвечір неодмінно вляжеться. Тепер же й проти ночі, трапляється, підніметься така шура-бура, що ледве встигнеш у болото вскочити.

— У вітряну пору я дуже боюся лісу,— зізнається Зайчиха.— А ще страшно, коли з дерев капає. Листя тоді шурхотить — здається, лисиця крадеться. І чого я вродилася така ляклива...

— Ну, навіщо ж так? — заспокоює Заєць дружину.— Для нас, зайців, страх — не така вже й істотна вада. Якщо вдуматися, то ми й виживаємо переважно саме завдяки

страхові. Уяви собі, що я, приміром, нічого не боюся й одного чудового дня здибуюся з вовком. Я сміливо підступаю до нього, щоб у жорстокому поєдинку помірятися силою й перед усією лісовою громадою показати свою заячу гідність. Але ж де певність, що сірий розбійник затремтить і позадкує перед моєю хоробрістю?

— Звичайно, куди розумніше оббігти того бандита десятою дорогою,— розсудливо зауважує Зайчиха.

— Або інша ситуація. Я, скажімо, днюю в борозні, а ріллею неподалік прошкує мисливець. Допустимо, я його не боюся й лежу собі, наче той цар природи. На його рушницю — нуль уваги. Але де, скажи, певність, що він мене не побачить, а якщо й помітить і вистрілить, то промаже? Адже трапляються й такі, що іноді не мажуть. Отож почуття страху не таке вже й ганебне. Принаймні для нас, зайців...

На цьому їхня розмова урвалася — зверху раптом почулося густе басовите гавкання й важкий тупіт собачих ніг. Зайці принишкли й почали наслухати. Небезпека металася над їхніми головами у різні боки, принюхувалась, розгрібала лапами зледенілий сніг, скавулила в безсилій злобі.

— Це гончак Туман,— шепнув Заєць на вухо дружині.— Він не раз ганявся за мною зі своїм хазяїном. Той браконьєр навіть улітку його не прив'язує.

— Що ж нам робити?..— Зайчиха тремтіла, як осиковий лист.— Може, проб'ємо дірку та навтікача?..

— Ні в якому разі. Куди тобі?..— Зайчиха чекала діток, які мали народитися наприкінці березня.— Не бійся,— заспокоїв її чоловік.— Слухай, що я придумав...

Зайці зайняли позиції у протилежних кінцях свого лабіринту — і між ними та гончаком почалось чудернацьке змагання. Як тільки Заєць зашелестить осокою в одному кінці тунелю — собака стрімголов кидається до нього. Тоді Заєць принишкає, і в свою роль вступає Зайчиха. Вона шарудить осокою, а коли гончак підбігає до неї, враз затихає...

Отак Туман гасав годин зо три: то сюди, то туди,

шаленів від злості і врешті-решт, геть спантеличений, виснажений, кинув безнадійну ловитву. Висолопивши язика, він ледве поволік додому ноги.

Як тільки небезпека минула, зайці знов зібралися докупи.

— Ну, як ми пошили в дурні цього недотепу? Ото вже й справді туман!

Задоволено потираючи лапи, Заєць, здається, ще ніколи так не сміявся, як цього разу. Дружина ж його у захваті дивилася на свого порадника, який виявив таку витримку.

— Ось бачиш, дурненька. А ти хотіла тікати. Прудкі ноги — це, звичайно, добре. Але й трішки кмітливості нікому не вадить. Нам, зайцям, також,— додав він з гідністю.

* * *

Березень розтоплював сніги, і вухані повистрибували з лабіринту, у якому жили в повній безпеці. Вони оглядалися й довго кліпали очима, звикаючи після сутінків до цього дивовижного світу, де вирувала сонячна повінь, жебоніли веселі струмочки, метушилося раннє птаство, де все довкола промовляло про найвищий закон весни: оживати, жити...

Шпиталь І. Г.
Зустрінемось на Білому Озері: Казки. Для ст. дошкіл. та мол. шкіл. в./Худож. О. О. Животков; Рецензент В. С. Близнець.— К.: Веселка, 1981.— 27 с., іл.

Казки українського радянського журналіста про нелегке життя диких тварин і птахів навчають дітей любити і захищати рідну природу.

Ш $\frac{70801-201}{М206(04)-81}$ 57. 81. 4803010200

Иван Григорьевич Шпиталь

ВСТРЕТИМСЯ НА БЕЛОМ ОЗЕРЕ

Сказки

(На украинском языке)

Для старшего дошкольного и младшего школьного возраста

Художник
Олег Александрович Животков
Рецензент Виктор Семенович Близнец

Издательство «Веселка». Киев-4, Бассейная, 1/2

Редактор Ю. М. Набока. Художній редактор В. А. Кавун
Технічні редактори В. І. Дмухар. Ф. Н. Резник. Коректор В. О. Букша

Інформ. бланк № 1856

Здано на виробництво 19.12.80. Підписано до друку 28.08.81. Формат 70×90/16. Папір офсетний № 1. Гарнітура шкільна. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 2,34. Умовн. фарб.-відб. 11,68. Обл.-вид. арк. 1,88. Тираж 115 000. Зам. 3149. Ціна 15 к. Видавництво «Веселка». Київ-4, Басейна, 1/2. Головне підприємство республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига». Київ-57, Довженка, 3.

15 к.

